

ภาคผนวก

ผนวก ก

อธิบายคำศัพท์ในวิทยานิพนธ์

กระป๋อง

กับตัน

กรานกลูนิ

การลาดหรือทาบผ้าลงไปกับกรอบไม้แม่แบบ เพื่อตัดเย็บย้อมทำเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่ง

กวย

ชนกลุ่มหนึ่ง อยู่แถบทางภาคอีสานของไทย ค่อยไปทางกัมพูชา

กาฬสูตตมหานรก

เป็นนรกที่ลงโทษด้วยเส้นด้ายดำ คือ เอาเส้นด้ายดำมา ทำรอยบนร่างแล้วเลียตามรอยนั้น

แกว

ชาวเวียดนาม,ญวน

ขันทสิมา

เขตแดน, เขตแดนส่วนหนึ่ง ๆ

คันถุระ

การเรียนธรรมวินัย ธุระที่ผู้บวชในศาสนาจะพึงทำมี 2 อย่าง คือ

1. คันถุระ การศึกษาเล่าเรียน รวมทั้งการเทศนาสั่งสอน การสร้างวัดวาอาราม
2. วิปัสสนาธุระ การปฏิบัติจิตใจให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหา

คนบวชแล้วต้องทำธุระ 2 อย่างนี้อย่างใดอย่างหนึ่ง หากไม่ทำเลยผิดวิสัยบรรพชิต หรือไปเที่ยวทำอย่างอื่นนอกจากนี้ก็ผิดทาง.

คุลา

ชาวคุลา,ชาวอินเดีย

ฌราวาสธรรม

ธรรมสำหรับฌราวาส มี 4 ประการ

1. สัจจะ (ความซื่อสัตย์)
2. ทมะ (ความข่มใจ รู้จักยับยั้งใจ)
3. ขันติ (ความอดทนต่อทุกข์ ต่ออารมณ์ไม่ดี ต่อโทษ)
4. จาคะ (การให้ปัน) เป็นเครื่องรักษาสამัคคี เป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือนให้มีความเจริญมั่นคง

จังหัน

จังหันหมายถึง ข้าว,อาหาร,ของคบเคี้ยว เป็นคำโบราณที่ใช้กับพระสงฆ์

จิตรกาธาน

เชิงตะกอน

ชีตัน

พระสงฆ์ที่เป็นอาจารย์

คัสกร

โจร, ขโมย, ข้าศึก, ศัตรู

ฐานานุกรม

ฐานานุกรม คือลำดับตำแหน่งสมณศักดิ์พระสงฆ์ซึ่งภิกษุผู้มีตำแหน่งทางการปกครองหรือมีสมณศักดิ์มีสิทธิ์ตั้งพระรูปอื่นได้ตามศักดิ์ที่ได้รับพระบรมราชานุญาต เช่น ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ตั้งฐานานุกรมได้ 3 ตำแหน่ง พระราชคณะชั้นสามัญตั้งฐานานุกรมได้ 3 ตำแหน่ง เป็นต้น ไป

จนกระทั่งถึงสมเด็จพระสังฆราชทรงตั้งฐานานุกรมได้ 15 ตำแหน่ง

ตำแหน่งฐานานุกรมเริ่มต้นที่ พระใบฎีกา พระสมุห์ พระปลัด พระครูใบฎีกา พระครูสมุห์ พระครูสังฆรักษ์ พระครูปลัด เป็นต้นไปจนถึงพระราชคณะซึ่งเรียกว่าพระราชคณะปลัดซ้าย พระราชคณะปลัดขวา

ไถยสังวาส

ลักเพศ หรือปลอมบวช

ทศพิทธาธรรม

ทศพิทธาธรรม หรือ ทศพิทธาธรรม 10 คือจริยวัตร 10 ประการที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรม ประจำพระองค์ หรือเป็นคุณธรรมประจำตนของผู้ปกครองบ้านเมือง ให้มีความเป็นไปโดยธรรมและยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ประชาชนจนเกิดความชื่นชมยินดี ซึ่งความจริงแล้วไม่ได้จำเพาะเจาะจงสำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ปกครองแผ่นดินเท่านั้น บุคคลธรรมดาที่เป็นผู้บริหารระดับสูงในทุกองค์กรก็พึงใช้หลักธรรมเหล่านี้

ทศพิธราชธรรมทั้ง 10 ประการ ดังนี้

1. ทาน (ทาน้ำ) การให้ หมายถึงการให้ การเสียสละ นอกจากเสียสละทรัพย์สินของแล้ว ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่ผู้อื่นด้วย
2. ศีล (ศีล) คือความประพฤติที่ดีงาม ทั้ง กาย วาจา และใจ ให้ปราศจากโทษ ทั้งในการปกครอง อันได้แก่ กฎหมายและนิติราชประเพณี และในทางศาสนา
3. บริจาค (บริจาค) คือ การเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความสุขส่วนรวม
4. ความซื่อตรง (อาชชว) คือ ความซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต
5. ความอ่อนโยน (มัททว) คือ การมีอัธยาศัยอ่อนโยน เคารพในเหตุผลที่ควร มีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโสและอ่อนโยนต่อบุคคลที่ เสมอกันและต่ำกว่า
6. ความเพียร (ตป) หรือความเพียร มีความอุตสาหะในการปฏิบัติงาน โดยปราศจากความเกียจคร้าน
7. ความไม่โกรธ (อกุโธ) หรือความไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ไม่มุ่งร้ายผู้อื่นแม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ตามเหตุผล
8. ความไม่เบียดเบียน (อวิหีสา) การไม่เบียดเบียน หรือบีบบังคับ ไม่ก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น
9. ความอดทน (ขันติ) การมีความอดทนต่อสิ่งทั้งปวง รักษาอาการ กาย วาจา ใจให้เรียบร้อย
10. ความยุติธรรม (อวิโรธน) ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เที่ยงธรรมเป็นหลัก ไม่เอนเอียงหัวนไหวด้วยคำพูด อารมณ์ หรือลาภสักการะใดๆ

นิกกรรม

นิกกรรม (อ่านว่า นิกคะหะก่า) แปลว่า การข่ม หมายถึงการกำราบ, การลงโทษภิกษุที่ควรข่ม เพื่อให้เข็ดหลาบ มีหลายวิธีด้วยกัน เช่น ปิณฑชานียกรรม

นิกกรรม ใช้สำหรับลงโทษภิกษุผู้ทำเสียหาย เช่นก่อการทะเลาะวิวาทบาดหมาง ทำความอื้อฉาว มีศีลวิบัติ ติเตียนพระรัตนตรัย เล่นคะนอง ประพฤติอนาจาร ลบล้างพระบัญญัติ ประกอบมิชฌาชีพ เป็นต้น

นิกกรรม เป็นกิจที่พึงทำอย่างหนึ่งของผู้ปกครองหมู่คณะ เป็นคำคู่กับปักะหะคือการยกย่อง ทั้งสองอย่างนี้เป็นเครื่องมือในการปกครอง มีความสำคัญเท่าๆ กัน ทั้งนี้เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งสงฆ์ เมื่อมีผู้ประพฤติมิชอบ สมควรแก่นิกกรรม พระพุทธเจ้าก็ทรงประทานอนุญาตให้สงฆ์ทำนิกกรรมแก่ผู้นั้นตามพระธรรมวินัย

น้ำอัฐบ้าน

น้ำปานะ

บุญกิริยาวัตถุ 10

บุญกิริยาวัตถุ 10 ได้แก่

1. ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน
2. สีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล
3. ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา
4. อปวายนมัย บุญสำเร็จด้วยการประพฤติต่อมตนแก่ผู้ใหญ่ คือ ไม่ทำตัวเป็นคนพาล การทำตัวหยิ่งยโส แต่เป็นคนสุภาพอ่อนโยน
5. เวยยาวัจจมัย บุญสำเร็จด้วยการชวนชวายเป็นกิจกรรมที่ชอบ เช่น รับใช้บิดา มารดา ผู้มีพระคุณ ครูอาจารย์ รวมถึงคนที่ไม่รู้จักแต่ต้องการความช่วยเหลือจากเราในบางโอกาส โดยที่กิจการต่างๆที่เราช่วยนี้ด้วยชอบด้วยกฎหมาย ชอบด้วยประเพณี และชอบด้วยธรรม
6. ปัตติทานมัย บุญสำเร็จด้วยการให้ส่วนบุญ เฉลี่ยส่วนความดีให้กับผู้อื่น
7. ปัตตานุโมทนามัย บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญ ยินดีในความดีของผู้อื่น
8. รัชมัสสวณมัย บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม คือ รับฟังความรู้ที่เป็นประโยชน์ เพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ และตั้งอยู่ในความเห็นที่ดีงาม
9. รัชมเทศนามัย บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรม คือ การถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
10. ทิฏฐุชุกัมมมัย บุญสำเร็จด้วยการทำความเห็นให้ตรง คือ การใช้ปัญญาไตร่ตรองอยู่เสมอว่าอะไรผิด อะไรถูก

ใบสุทธิ

เอกสารที่แสดงความบริสุทธิ์ของพระภิกษุสามเณรว่าเป็นพระภิกษุสามเณรที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย เหมือนบัตรประชาชน ต่างแต่มีลักษณะเป็นเล่มขนาดเล็กสำหรับพกติดตัวได้ ในภาษาหนังสือเรียกว่า หนังสือสุทธิ หรือ สุทธิบัตร

ใบสุทธิจะระบุรายละเอียดไว้มากมาย เช่น ชื่อ นามสกุล วันเดือนปีเกิด สถานที่เกิด นามบิดา มารดา วันเดือนปีที่บวช สังเกตที่อยู่ การย้ายสังกัด การเปลี่ยนแปลงชื่อ

ใบสุทธิ พระอุปัชฌาย์เป็นผู้ออกให้ มีเจ้าคณะผู้ปกครองตั้งแต่เจ้าคณะอำเภอขึ้นไปลงลายมือชื่อ และประทับตราประจำตำแหน่งรับรอง

ปาฏิโมกขสังวรศีล

ปาฏิโมกขสังวรศีล ศีลคือความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย

ปาราชิก 4, จัตุปาราชิก

คือประเภทของโทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบทประเภท ครุกาบัติที่เรียกว่า อาบัติปาราชิก

พระภิกษุต้องอาบัติปาราชิกสี่ข้อใดข้อหนึ่ง แม้จะไม่กล่าวลาสิกขาบท ก็ถือว่าขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที เมื่อความผิดสำเร็จ

ปาราชิก มี 4 ข้อ อยู่ใน คีล 227 ได้แก่

1. เสพเมถุน แม้กับสัตว์เดรัจฉานตัวเมีย (ร่วมสังวาสกับคนหรือสัตว์)
2. ถูเอาทรัพย์ที่เจ้าของไม่ได้ให้ มาเป็นของตน จากบ้านก็ดี จากป่าก็ดี (ขโมย)
3. พรากกายมนุษย์จากชีวิต (ฆ่าคน) หรือแสวงหาศาสตราอันจะนำไปสู่ความตายแก่ร่างกายมนุษย์
4. กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม อันเป็นความเห็นอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ น้อมเข้าไปในตัว ว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ (ไม่รู้จริง แต่ใช้อวดความสามารถของตัวเอง)

ภิกษุ

สงฆ์ปัจเจกบุคคล พระสงฆ์แต่ละรูป

โยมอุปัฏฐาก

ผู้อุปการะพระสงฆ์ โดยเฉพาะองค์

โลกุตรธรรม

ธรรมเพื่อให้หลุดพ้น

โลกุตรธรรม 9 ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

มรรค 4 คือ โสดาปัตติมรรค สกิทาคามิมรรค อนาคามิมรรค อรหัตมรรค

ผล 4 คือ โสดาปัตติผล สกิทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตผล

นิพพาน 1 คือ พระนิพพาน

วิปัสสนาธุระ

วิปัสสนาธุระ ธุระฝ่ายวิปัสสนา, ธุระด้านการเจริญวิปัสสนา, กิจพระศาสนาในด้านการบำเพ็ญกรรมฐาน

วิลันดา

ชาวฮอลแลนด์ หรือเนเธอร์แลนด์

วิสุทธิ ๗

ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความบริสุทธิ์ที่สูงขึ้นไปเป็นขั้นๆ การชำระสัตว์ให้บริสุทธิ์ด้วยการบำเพ็ญไตรสิกขา ให้บริบูรณ์เป็นขั้นๆ ไปโดยลำดับ จนบรรลุจุดมุ่งหมายคือนิพพาน มี ๗ ขั้น คือ

1. ศีลวิสุทธิ ความหมัดจดแห่งศีล คือ การรักษาศีลตามกัมมัตถ์ของตนให้บริสุทธิ์ และให้เป็นไปเพื่อสมาธิ (ปาริสุทธิศีล ๔ ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค) ได้แก่
2. จิตตวิสุทธิ ความหมัดจดแห่งจิต คือ ฝึกอบรมจิตจนบังเกิดสมาธิ พอเป็นบาทฐานแห่งวิปัสสนา
3. ทิฐิวินิสุทธิ ความหมัดจดแห่งทิฐิ คือ ความรู้เข้าใจ มองเห็นนามรูปตามสภาวะที่เป็นจริง เป็นเหตุข่มความเข้าใจผิดว่าเป็นสัตว์บุคคลเสียได้ เริ่มดำรงในกัมมัตถ์แห่งความไม่หลงผิด
4. กังขาวิตรณวิสุทธิ ความหมัดจดแห่งญาณเป็นเครื่องข่มพ้นความสงสัย ความบริสุทธิ์ขั้นที่ทำให้กำจัดความสงสัยได้ คือ กำหนดรู้ปัจจัยแห่งนามรูปได้แล้วจึงสิ้นสงสัย
5. มัคคามัคคญาณทัตถวิสุทธิ ความหมัดจดแห่งญาณเป็นเครื่องรู้เห็นว่าทางหรือมิใช่ทาง
6. ปฏิปทาญาณทัตถวิสุทธิ ความหมัดจดแห่งญาณอันรู้เห็นทางดำเนิน (วิปัสสนาญาณ ๙)
7. ญาณทัตถวิสุทธิ ความหมัดจดแห่งญาณทัตถนะ คือ ความรู้ในอริยมรรค หรือมรรคญาณ ความเป็นอริยบุคคล ย่อมเกิดขึ้นในวิสุทธิขั้นนี้ เป็นอันบรรลุผลที่หมายสูงสุดแห่งวิสุทธิ หรือไตรสิกขา หรือการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

ไวยาวัจกร

ผู้ทำธุระกิจแทนสงฆ์

ไวษณพนิกาย

นิกายไวษณพ (Vaishnavism) เชื่อในการอวตารของพระนารายณ์ว่า พระนารายณ์อวตาร 24 ครั้ง เพื่อช่วยมนุษย์โลกในคราวทุกข์เข็ญ นิกายนี้เคารพบูชาพระราม พระกฤษณะ หนุมาน และพระพุทธรูป โดยอ้างว่าเป็นอวตารปางที่ 5 ของพระนารายณ์ นิกายนี้ไม่เน้นพิธีกรรม เรียกตนเองว่า เป็นศาสนาฮินดู เคารพฮินดู เคารพบูชาเทพเจ้าต่างๆ และคตินิยมสร้างเทวรูปไว้บูชาแบบพหุนิยม

นิกายไวษณพนี้จะมีรอยเจิมหน้าผากเป็น 3 จุด เป็นเครื่องหมายแสดงความเคารพพระวิษณุ นิกายนี้มีอิทธิพลมากที่สุดในอินเดียภาคเหนือ และบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันตกของนครบอมเบย์ การเคารพพระวิษณุมีแนวปฏิบัติตามลัทธิภักดี (การเสียสละ) มากกว่าการเข้ามานม

นิกายไวษณพนี้ ภายหลังได้แตกแยกออกเป็น 2 นิกาย คือ นิกายฝ่ายเหนือ เรียกว่า วัทคไล และนิกายฝ่ายใต้ เรียกว่า เตนคไล

ไสวณิกาย

ไสวณิกาย (Soivism) หรือนิกายที่นับถือพระศิวะ นิยมใช้มูลแก้วสีขาวหรือสีเทา เขียนเป็นเส้นนอนตรงซ้อนกัน 3 เส้นที่หน้าผาก จุดหมายสูงสุดของผู้นับถือนิกายไสวะ คือ โมกษะ หรือ การบรรลุความหลุดพ้นโดยการเข้าถึงความเป็นเอกภาพกับพระศิวะ นิกายนี้ประพฤติตนตามแบบอัสติกนิยต ซึ่งพระพุทธรูปเจ้าก็เคยทดลองปฏิบัติมาแล้ว

พระศิวะ เป็นเทพเจ้าแห่งการทำลาย และเทพเจ้าแห่งการสืบพันธุ์ด้วยรูปศิวลึงค์เป็นรูปอวัยวะเพศของผู้ชาย เป็นสัญลักษณ์ของการกำเนิด มีรูปลึงค์ทำด้วยหินตั้งอยู่ในโบสถ์เป็นที่นิยมเคารพสักการะ มีเรื่องกล่าวกันว่าจากรูปร่างเช่นลึงค์นี้เอง องค์พระศิวะจึงปรากฏออกมาพร้อมกับพระพรหม และพระวิษณุ เทพเจ้าทั้ง 3 องค์ออกมาจากสภาพสูงสุด คือ พระพรหม หรือปรมาตมัน

นิกายไศวะ ยังแบ่งออกไปอีก เป็นนิกายย่อยๆ เช่น นิกายตรีทันทิน (นิกายนี้ยังแบ่งย่อยออกไปอีกถึง 10 นิกาย) และนิกายทศมาน พวกนับถือนิกายนี้ล้วนเป็นนักพรต

นิกายไศวะนี้ ภายหลังแตกแยกออกเป็นนิกายใหญ่ 2 นิกาย ดังนี้

1) นิกายฝ่ายเหนือ เรียกว่า “กัษมีไศวะ” ผู้นำชื่อ วสุคุปตะ นิกายนี้เชื่อว่าพระศิวะเป็น เทพสูงสุดองค์เดียว และทรงแฝงอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่างในโลก

2) นิกายฝ่ายใต้ เรียกชื่อว่า “สิงคายัต” ผู้นำชื่อ ลกุลิตะ นิกายนี้นับถืออวตารของพระศิวะ เชื่อว่าผู้นำของเขา คือ อวตารของพระศิวะ

สงฆ์

พระภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป

สมบัติ 3

มนุษย์สมบัติ สวรรคสมบัติ นิพพานสมบัติ

สวดพระมาลัย

สวดมาลัย มาจากคำเต็มว่า สวดพระมาลัย ใช้สวดในงานศพ

สังฆกรรม

งานของสงฆ์, กรรมที่สงฆ์พึงทำ, กิจที่พึงทำโดยที่ประชุมสงฆ์มี 4 คือ

1. อุปลอกนกรรม กรรมที่ทำเพียงด้วยบอกกันในที่ประชุมสงฆ์ไม่ต้องตั้งญัตติและไม่ต้องสวดอนุสาวนา เช่น แจ่งการลงพรหมทัณฑ์แก่ภิกษุ
2. ญัตติกรรม กรรมที่ทำเพียงตั้งญัตติไม่ต้องสวดอนุสาวนา เช่น อุโบสถและปวารณา
3. ญัตติทุติยกรรม กรรมที่ทำด้วยตั้งญัตติแล้วสวดอนุสาวนาหนหนึ่ง เช่น สมมติสีมา ให้ผ้ากฐิน
4. ญัตติจตุตถกรรม กรรมที่ทำด้วยตั้งญัตติแล้วสวดอนุสาวนา 3 หน เช่น อุปลมบท ให้ปริวาส ให้มานัต

สังกะรี สังฆการี

เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสงฆ์, เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับสงฆ์ในงานหลวง, เจ้าหน้าที่ผู้เป็นพนักงานในการพิธีสงฆ์ มีมาแต่โบราณสมัยอยุธยาสังกัดกรมสังฆการี ซึ่งรวมอยู่ด้วยกันกับกรมธรรมการ เรียกรวมว่ากรมธรรมการสังฆการี เดิมเรียกว่า สังกะรี หรือสังการี เปลี่ยนเรียกสังฆการีในรัชกาลที่ 4 ต่อมาเมื่อตั้งกระทรวงธรรมการใน พ.ศ. 2432 กรมธรรมการสังฆการีเป็นกรมหนึ่งในสังกัดของกระทรวงนั้น จนถึง พ.ศ. 2454 กรมสังฆการีจึงแยกเป็นกรมต่างหากกันกับกรมธรรมการ ต่อมาใน พ.ศ. 2476 กรมสังฆการีถูกยุบลงเป็นกองสังกัดในกรมธรรมการ กระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาอีกใน พ.ศ. 2484 กรมธรรมการเปลี่ยนชื่อเป็นกรมการศาสนา และในคราวท้ายสุด พ.ศ.2515 กองสังฆการีได้ถูกยุบเลิกไป และมีกองศาสนูปถัมภ์ขึ้นมาแทน ปัจจุบันจึงไม่มีสังฆการี; บางสมัยสังฆการีมีอำนาจหน้าที่ที่กว้างขวาง มิใช่เป็นเพียงเจ้าพนักงานในราชพิธีเท่านั้น แต่ทำหน้าที่ชำระอธิกรณ์ พิจารณาโทษแก่พระสงฆ์ผู้ล่วงละเมิดสิกขาบทประพฤติผิดธรรมวินัยด้วย

สังฆาฎมหานรก

นรกขุมที่ 3

สังฆาณัติ

กฎข้อบังคับของคณะสงฆ์ ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงบัญญัติขึ้นโดยคำแนะนำของสังฆสภา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ปัจจุบันเรียกว่า พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

สังฆาภิเสศ

ชื่อหมวดอาบัติหนักรองจากปาราชิก ต้องอยู่กรรมจึงพ้นได้ คือเป็นครุกาบติ (อาบัติหนัก) แต่ยังเป็นสเตกัจฉา (แก้ไขหรือเยียวยาได้);

ตามศัพท์ สังฆาภิเสศ แปลว่า “หมวดอาบัติอันจำปรารถนาสงฆ์ในกรรมเบื้องต้นและกรรมที่เหลือ”

หมายความว่า วิธีการที่จะออกจากอาบัตินี้ ต้องอาศัยสงฆ์ ตั้งแต่ต้นไปจนตลอด

กล่าวคือ เริ่มต้นจะอยู่ปริวาส ก็ต้องขอปริวาสจากสงฆ์ ต่อจากนั้น จะประพฤติมานัตก็ต่อ อาศัยสงฆ์เป็นผู้ให้ ถ้ามีมุลายปฏิกัสนาก็ต้องสำเร็จด้วยสงฆ์อีก และทำที่สุดก็ต้องขออภัยจากสงฆ์;

สิกขาบทที่ภิกษุละเมิดแล้ว จะต้องอาบัติสังฆาภิเสศ ใช้เป็นชื่อเรียกสิกขาบท

สังฆาทิเสส มี 13 ข้อ

1. ปล่อยน้ำอสุจิด้วยความจงใจ เว้นไว้แต่ฝัน
2. เคล้าคดถึง จับมือ จับช่องนม ลูบคลำ จับต้องอวัยวะอันใดก็ตามของสตรีเพศ
3. พุดจาหยาบคาย เกาะแคะสตรีเพศ เกี้ยวพาราสี
4. การกล่าวถึงคุณในการบำเรอตนด้วยกาม หรือถอยคำพาดพิงเมถุน
5. ทำตัวเป็นสื่อรัก บอกความต้องการของอีกฝ่ายให้กับหญิงหรือชาย แม้สามีกับภรรยา หรือแม่แต่หญิงชายบริการ
6. สร้างกุฎด้วยการขอ
7. สร้างวิหารใหญ่ โดยพระสงฆ์มิได้กำหนดที่ รุกรานคนอื่น
8. แกล้งใส่ความว่าปาราชิกโดยไม่มีมูล
9. แกล้งสมมุติแล้วใส่ความว่าปาราชิกโดยไม่มีมูล
10. ยุยงสงฆ์ให้แตกกัน
11. เป็นพวกของผู้ที่ทำสงฆ์ให้แตกกัน
12. เป็นผู้ว่ายากสอนยาก และต้องโดนเตือนถึง 3 ครั้ง
13. ทำตัวเป็นเหมือนคนรับใช้ ปรະຈບคฤหัสถ์

สังฆชีวมหานรก

มหานรก 8 ชุม

1. สังฆชีวมหานรก ชุมนรกไม่มีวันตาย สัตว์นรกมีอายุ 500 ปี 1 วันนรกชุนนี้เท่ากับ 5 ล้านปี มนุษย์
2. กาศิสูตมมหานรก ชุมนรกบรรทัดดำสัตว์นรกมีอายุ 1,000 ปี 1 วันนรกชุนนี้เท่ากับ 36 ล้านปี มนุษย์
3. สังฆาตมมหานรก ชุมนรกภูเขาขี้กาย สัตว์นรกมีอายุ 2,000 ปี 1 วันนรกชุนนี้ เท่ากับ 145 ล้านปี
4. โจรูมมหานรก ชุมนรกร้องไห้ สัตว์นรกมีอายุ 4,000 ปี 1 วันนรกชุนนี้เท่ากับ 234 ล้านปี มนุษย์
5. มหาโจรุมมหานรก ชุมนรกร้องดังสนั่น สัตว์นรกมีอายุ 8,000 ปี นรก 1 วันนรกเท่ากับ 9,216 ล้านปี
6. ตาปนมหานรก ชุมนรกแห่งความแค้นร้อนสัตว์นรกมีอายุ 16,000 ปี 1 วันนรกเท่ากับ 184,212 ล้านปี
7. มหาตาปนมหานรก ชุมนรกแห่งความแค้นยิ่ง สัตว์นรกมีอายุ ครึ่งกัป

อบาย 4

ภาวะหรือที่อื่นปราศจากความเจริญ

1. นิรยะ (นรก, สภาวะหรือที่อื่นไม่มีความสุขความเจริญ, ภาวะเร่าร้อนกระวนกระวาย)
2. ตีรัจฉานโยนิ (กำเนิดตีรัจฉาน, พวกมีเดมัวใจ)
3. ปีตติวิสัย (แดนเปรต, ภูมิแห่งผู้หิวกระหายไร้สุข)
4. อสุรกาย (พวกอสูร, พวกหวาดหวั่นไร้ความรื่นเริง)

อันติม

ความผิดขั้นสูงสุด

อังกริต

อังกฤษ

อุทลุม

ผิดประเพณี, ผิดธรรมะ, นอกแบบ, นอกทาง, เช่น คดีอุทลุม คือคดีที่ลูกหลานฟ้องบุพการีของตนต่อศาล, เรียกลูกหลานที่ฟ้องบุพการีของตนต่อศาลว่า คนอุทลุม เช่น ผู้ใดเป็นคนอุทลุมหมีได้รู้คุณบิดามานดาปู่ย่าตายาย แลมันมาฟ้องร้องให้เรียกบิดามานดาปู่ย่าตายายมัน ท่านให้มีโทษทวนมันด้วยลวดหนึ่งโดยฉกัณ (กฎหมายตราสามดวง)

อุลามก

เลวทรามต่ำช้า, อุจาดลามก

โอยทาน

การให้ทาน